

XURSHID DAVRONNING “OTA QABRI” SHE’RINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Xudayberganova Diana Vladimirovna

UrDPI talabasi

<https://orcid.org/0009-0000-2398-1612>

e-mail: kudaybergenovadiana@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston xalq shoiri, adib Xurshid Davronning “Ota qabri” she‘ridagi Ota va Vatanga bo‘lgan muhabbat bir-biri bilan bog‘liqligi muhokama qilindi. 3 farzandi bor bo‘lgan otaxon tiriklik chog‘ida merosni farzandlariga bo‘lib bermagani, bu sababdan to‘ng‘ich va o‘rtancha o‘g‘illar otasining qabrini ochishga ham borganligi, lekin kenja o‘g‘ilning merosdan kechib, akalariga o‘zi bilmagan holda dars bergani va bor mol-mulkka ega bo‘lgani yoritildi.

Kalit so‘zlar: Vatan, ota, qabr, meros, mehr-muhabbat, oqibat

Annotation. This article discusses the connection between love for the Father and the Motherland in the poem "Father's Grave" by the people's poet and writer of Uzbekistan, Khurshid Davron. It is explained that the father, who had 3 children, did not divide the inheritance between his children during his lifetime, for this reason the eldest and middle sons went to open their father's grave, but the youngest son inherited the inheritance, taught his brothers without his knowledge, and acquired all the property.

Keywords: Homeland, father, grave, inheritance, love, destiny

Аннотация. В данной статье рассматривается связь любви к Отцу и Родине в поэме «Могила отца» народного поэта и писателя Узбекистана Хуршида Даврона. Выяснилось, что отец, у которого было трое детей, при жизни не разделил свое наследство между детьми, и по этой причине старший и средний сын пошли открывать могилу отца, а младший сын унаследовал наследство и, обучая братьев без его ведома, завладел всем имуществом.

Ключевые слова: Родина, отец, могила, наследство, любовь, судьба

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION) Inson borki, bir umr tarbiyaga ehtiyoj sezadi. Tarbiya jarayonining ostonasi bu albatta oiladir. O‘zbekiston Respublikasi birinchi prezidenti Islom Karimov o‘zining “Yuksak ma’naviyat-

yengilmas kuch” asarida: “Har qaysi millatning o’ziga xos ma’naviyatini shakllantirish va yuksaltirishda, hech shubhasiz, oilaning o’rni va ta’siri beqiyosdir” [2.33] deya xitob qiladi. Chunki, ezgulik, yaxshilik, poklik, halollik, mehr-oqibat, or-nomus, diyonat va yana ko‘plab insoniy fazilatlar aynan oilada shakllanadi desak adashmagan bo‘lamiz. Buni Xalqimizning sevimli ijodkori, “O‘zbekiston xalq shoiri” va boshqa juda ko‘plab mukofotlar sovrindori Xurshid Davronovning asarlarida ham ko‘rishimiz mumkin. Xurshid Davron taxallusi bilan ijod qilgan yozuvchi, dramaturg, nosir 1952-yilda Samarqandda tug‘ilgan [4.96]. Adib dastlab, she’rlar yoza boshlagan va bir necha to‘plamlari dunyo yuzini ko‘rgan. Nazm bilan birgalikda nasrda ham salmoqli ijod qilgan. Ya’ni hikoya, qissa, hatto pyesalar ham yozgan. Uning asarlari ko‘plab tillarga tarjima qilinganidan ham, kitobxonlar tomonidan sevib mutolaa qilinganini bilib olishimiz mumkin. Shoirning she’rlarida pand-nasihat yetakchi o‘rinda turadi. Jumladan, “Ota qabri” she’ri ham huddi shunday, tarbiyaviy, ma’naviy ahamiyatga ega she’rlaridan biridir.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION). “Ota qabri” qisqa she’r bo‘lishiga qaramasdan, o‘zida bir olam ma’no ifodalagan. Unda ota va uch bolaning hayoti yoritilgan. Yuksak badiiyligi tufayli ushbu she’r muayyan ilmiy qiymatga egadir. Qaysidir ma’noda u mitti shoh asar desak adashmagan bo‘lamiz. Qabr bunda ramziy va falsafiy ma’noga ega bo‘lib, u orqali vatanga muhabbat masalasi yoritilgan. Voqealar kuni bitib qolgan chol vafoti oldidan o‘g‘illarini oldiga chaqirib ularga shunday deya murojaat qiladi:

“O‘lsam nima qilasiz?

O‘g‘illar jim turdilar.

Va nihoyat: bilmaymiz!

Deya javob berdilar” [2.645]. Ota farzandlari qanday javob berarkan deb sinab shunday savol berganida, o‘g‘illari bilmaymiz deb javob beradi. Chol ko‘p qayg‘urmang, bu umr shafqatsiz, bir kun siz ham o‘tasiz, sizlar ham bir kun shunday qariysiz va bu holat sizning ham boshingizga tushadi, o‘lim hammaning boshida bor deya nasihat qiladi. Men dunyodan o‘tganimdan keyin bittangiz merosxo‘r bo‘lasiz. Vafotimdan keyin mol-mulk uchun aka-ukalar bir-biringiz bilan tortishib yurmanglar. Qozi hamma narsani o‘zi haqqoniy va adolatli tarzda hal qiladi. U qanday qarorga kelishidan qat’iy nazar sizlar norozi bo‘lmang. Aksincha, rozi bo‘linglar deb chol bu dunyoni tark qilibdi. Otaxon olamdan o‘tganidan keyin, aka-ukalar otasini qabrga

qo'yib, ertasi kuni qozi yoniga ravona bo'libdi. Qozi yoniga borib voqealarni aytib berganidan so'ng, u shunday javob beribdi:

“Qozi debdi bu ishni,
Hal qilmoq juda dushvor.
Ammo bunday tashvishni,
Hal qiluvchi bir chol bor.
Makoni g'or tinch go'sha,
Chol ko'p gapni biladi.
U nima desa o'sha,

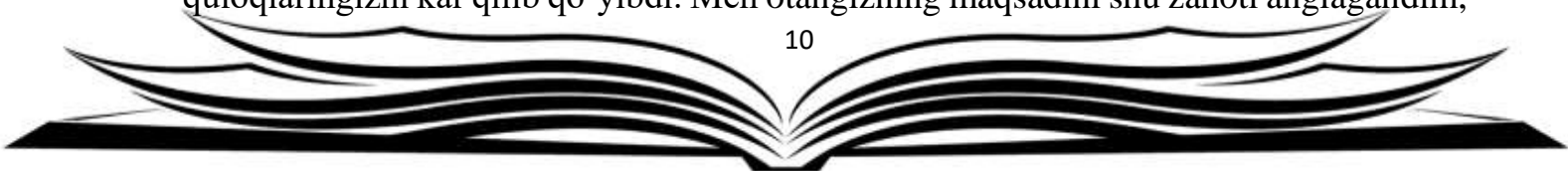
Mening hukmim bo'ladi” [2.646]. Deya qozi yana bir chol yoniga borishini, u chol ularga nima qilish kerakligini, o'g'illar orasidan qaysi biri merosxo'r ekanligini aytadi. Mol-mulk ilinjida ovora bo'layotgan bolalar qozi aytgan chol yoniga borishadi. Bo'lib o'tgan voqealarni batafsil aytib berishadi. Chol dastlab ularni tinglab, birdan ko'zlarini o'laytirib baqiradi va shunday deydi:

“—Evoh, ota degani
Nahot shundoq bo'ladi?
Merosxo'r kim aytmasdan,
Axir, nega o'ladi?
Tuturiqsiz otadan,
Ko'nglingizni uzingiz.
Hoziroq borib uning

Mozorini buzingiz” [2.647]. Cholning gapi merosga o'ch o'g'illarga judayam yoqib tushadi. Ular orasid to'ngich va o'rtancha o'g'il shovqin-suron qilib shaylanadi. Qo'lida mozorni buzish uchun kerak bo'ladigan ketmon va bel ushlab otasining qabriga buzish uchun yugurib ketadi. Hali nima bo'lib turganini fahmlay olmasdan bir chekkada kenja o'g'il bular o'zi nima qilishmoqchi deb o'ylanib qoladi. Otasiga mehrlishi Shunda kenja o'g'il ularning oldiga chiqib:

“Aytibdi voz kechaman,
Meros uchun kuymayman.
Ammo otam qabrini,

Buzishga yo'l qo'ymayman” [2.648] debdi. Bo'lgan voqea-hodisalarni aytish uchun ikkala akasi chol yoniga kelib, ukasining qilgan ishlarini aytib beribdi. Chol jimgina o'g'illarning gapini tinglabdi va o'g'illarga javoban siz shunday jirkanch, qahib insonlarsiz debdi. Boylik, mol-mulkka bo'lgan nafsingiz sizlarning ko'zlaringizni ko'r, quloqlaringizni kar qilib qo'yibdi. Men otangizning maqsadini shu zahoti anglagandim,

qabrni buzishni sizlarni sinash maqsadida aytgandim. Siz jirkanch o'g'illarning ko'zi xatto otangizning qabrini ham ko'rmadi. Mol-davlat yo'lida uni buzishga ham tayyor edingiz. Yolg'izgina kenja ukangiz, qo'lga qilich olib qabrni buzmoqqa yo'l qo'ymadi. Siz nafaqat otangizni qabrini, balki o'z vataningizni ham buzib tashlashga tayyor ekansiz. Sizda or-nomus, sadoqat, qanoat degan tushunchalar bo'lmasligi mumkin. Lekin mening hukmim, merosxo'r shu ukangiz bo'ladi deydi. Merosxo'rlik deganda faqatgina boylik mol-mulk emas, balki, ota-bobolarimizning qabrini tinch saqlab, Ota tuzin oqlab, Ona sutini oqlashdir deya javob beradi. Ota qabrini saqlay olmagan farzand qanday qilib vatanni saqlaydi? Yo'q u saqlolmaydi.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ/CONCLUSION). Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, adib bu nasihatli she'ri orqali, har qanday yoshdagi insonni ham tarbiyaga chaqirib qo'yadi desak adashmagan bo'lamiz. Chunki kenja o'g'il orqali ko'zi to'q, otasining qabrda tinch, osuda yotishi uchun mol-mulk, merosdan kechganligi yoki ochko'z, hoy-u havas, moddiyat uchun xatto mozorni buzishga tayyor akalari asarning badiiy qiymatini oshirgan. Qozining farzandlarni sinash maqsadida, bergan sharti, aslida Ona Vatanni qo'riqlay olish yoki olmasligini, ularning qanday mehrliligi yoki qahrlik ekanliklarini bilish jarayonida umuman kutilmagan vaziyatga olib keladi. Afsuski, ikkala katta o'g'il otasidan qolgan merosni bo'lib olish uchun hech narsadan qaytmaydi, kenja farzand bo'lsa haqiqiy insoniy fazilatlariga ega shaxs sifatida tasvirlangan. Biz o'ylaymizki, ushbu asar yana ko'p asrlar davomida o'zining qadr-qimmatini yo'qotmay, insonparvarlik, oilaparvarlik, sadoqatlik, vijdonlilik kabi insoniy fazilatlar bilan kelajak avlod tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Vatanni sevish, ardoqlash haqida hadisi shariflarda ham quyidagicha keltirilgan: "Vatanni sevmok iymondandir". Qalbida zarracha iymoni bo'lgan har qanday inson albatta, shu hadisga amal qiladi. Buni O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'zining "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" asarida quyidagicha keltiradi: "Vijdoni, ma'naviyati bor inson Vatanni albatta yaxshi ko'radi. Vijdon, ma'naviyat degani-xalqqa, Vatanga chin yurakdan xizmat qilish deganidir" [3.315].

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Isayeva.Sh., To'xliyev.B., Shermurodov.T. Adabiyot –Toshkent: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2010. – 688 b
2. Karimov.I. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch –Toshkent: Ma'naviyat 2008. –108 b
3. Mirziyoyev.Sh. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi—Toshkent: O'zbekiston, 2023. –416 b
4. To'xliyev.B., Karimov.B., Usmonova.K. Adabiyot (O'rta ta'lim muassalarining 11-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining o'quvchilari uchun darslik-majmua) –Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2018. –270 b

Research Science and
Innovation House

